

deVerdieping

Dubbelinterview

Joop Bouma

Het is twaalf jaar sappelen geweest, zegt advocaat Bart Stapert. Werkweken van gemiddeld tachtig uur in de sloppenwijk St. Thomas van New Orleans. Sociale advocatuur, dus huurkwesaties en drugszaken, ruzies met projectontwikkelaars, opkomen voor de armen. De laagste sport op de torenhoge Amerikaanse juristenladder. Net geen pro deo, maar te weinig om van te bestaan. „Ik heb in New Orleans tijdens een lezing voor scholieren eens gevraagd wat zij vinden van advocaten die 6500 dollar per uur declareren. Ze vonden dat helemaal niet gek. Dan staat je verstand stil.”

„Geld speelde in die twaalf jaar de grootste rol. Een continue strijd. Kan ik mijn telefoonrekening op kantoor betalen? Het is ironisch, je zit in het rijkste land ter wereld, maar voor de publieke sector is er geen cent beschikbaar. Je hebt Amerikaanse fondsen die geld willen geven, maar zij bepalen de prioriteiten. Jeugdcriminaliteit is nu populair, maar als je hun geld nodig hebt voor daklozenopvang en je past niet in het vakje dan krijg je niets. Laatst leidde ik iemand van zo'n fonds rond door de wijk. Bewoners spraken mij aan met uiteenlopende vragen. Die man kreeg een goed beeld van wat er leeft. Je doet goed werk, zei hij na afloop, maar het is niet sexy genoeg voor ons.”

Fred Matser: „Mijn vader was aanvankelijk makelaar, later projectontwikkelaar, wellicht de eerste in Nederland. Hij was een getalenteerd man, met een groot zakelijk instinct en een warm hart. Hij heeft veel gedaan voor mensen in weinig bevoorrechte situaties, ook op grote schaal. Hij kreeg diabetes en later Parkinson en kon zijn werk niet meer goed doen. Ik was weliswaar geen zakentalent, maar omdat hij vanwege zijn gezondheid niet op mijn jongere broer kon wachten, vroeg hij of ik in het bedrijf kwam. Ik had daar geen zin in, maar heb het wel gedaan. Direct na de hbs ben ik het bedrijf ingegaan, makelaarsdiploma gehaald, economie gestudeerd. Op mijn 23ste was ik directeur en op mijn 26ste algemeen directeur. In de topjaren hadden we bijna 200 man personeel. We hebben in Utrecht het Galgenwaardstadion gedaan, het winkelcentrum Hilvertshof in Hilversum, we hebben een heel groot deel van de wijk Kerkelanden in Hilversum gebouwd, stukken van Bussum, Naarden, Bilthoven, Noordwijk.”

Bart Stapert: „Toen ik in 1989 naar Amerika ging, moest ik mijn eigen geld meebrengen. Ik was meer dan welkom om advocaten te helpen bij doodstrafzaken, maar betalen konden ze me niet. Voor mij persoonlijk was geld verdienen ook nooit een hoofdzaak. Ik weet dat ik mijn rekeningen op tijd moet betalen, maar het materiële liet me koud.”

Fred Matser: „Mijn vader verdiende zeer goed, maar hij deed het altijd om het spel en nooit om de knikkers. Hij veranderde ook niet toen hij steeds meer ging verdienen. Hij hoefde niet in grotere huizen te wonen. Mijn moeder woont nog steeds in de helft van het dubbel waar wij in 1948 in zijn getrokken. Ik zie het precies zo. Ik vind het spel ook heel leuk, maar ik vind dat de knikkers uiteindelijk niet van mij zijn. Ik heb projectontwikkeling wel leuk gevonden, in de ogen van anderen was ik ook succesvol. Ik was 32 toen mijn vader overleed. Eind zeventiger jaren ver schoof mijn interesse. Op mijn stoel wilden tientallen anderen graag zitten

De Nederlander Bart Stapert, sociaal advocaat in de Amerikaanse staat Louisiana, krijgt vandaag van de Universiteit Utrecht een eredoctoraat voor zijn mensenrechtenwerk in de VS. Hij is 36, mogelijk de jongste eredoctor ooit. Bij de plechtigheid in de Domkerk zal ook Fred Matser aanwezig zijn, tot 1995 eigenaar van een florerend onroerend-goedbedrijf, nu actief als stille financier van idealisten als Bart Stapert.

Geld speelt geen rol

en ik had niet echt de ambitie om te blijven. Het laatste stukje van het bedrijf is zeven jaar geleden verkocht, ik was 49. Ik had toen kunnen gaan stilstaan. Maar waarom? Dat heeft geen plek. Ik heb dit leven gekregen en in toenemende mate ben ik mij bewust dat het niet voor niks is. Het is geen vrijkaartje. De dingen die ik zie en bezit, wil ik delen en liefst voor concrete doelen.”

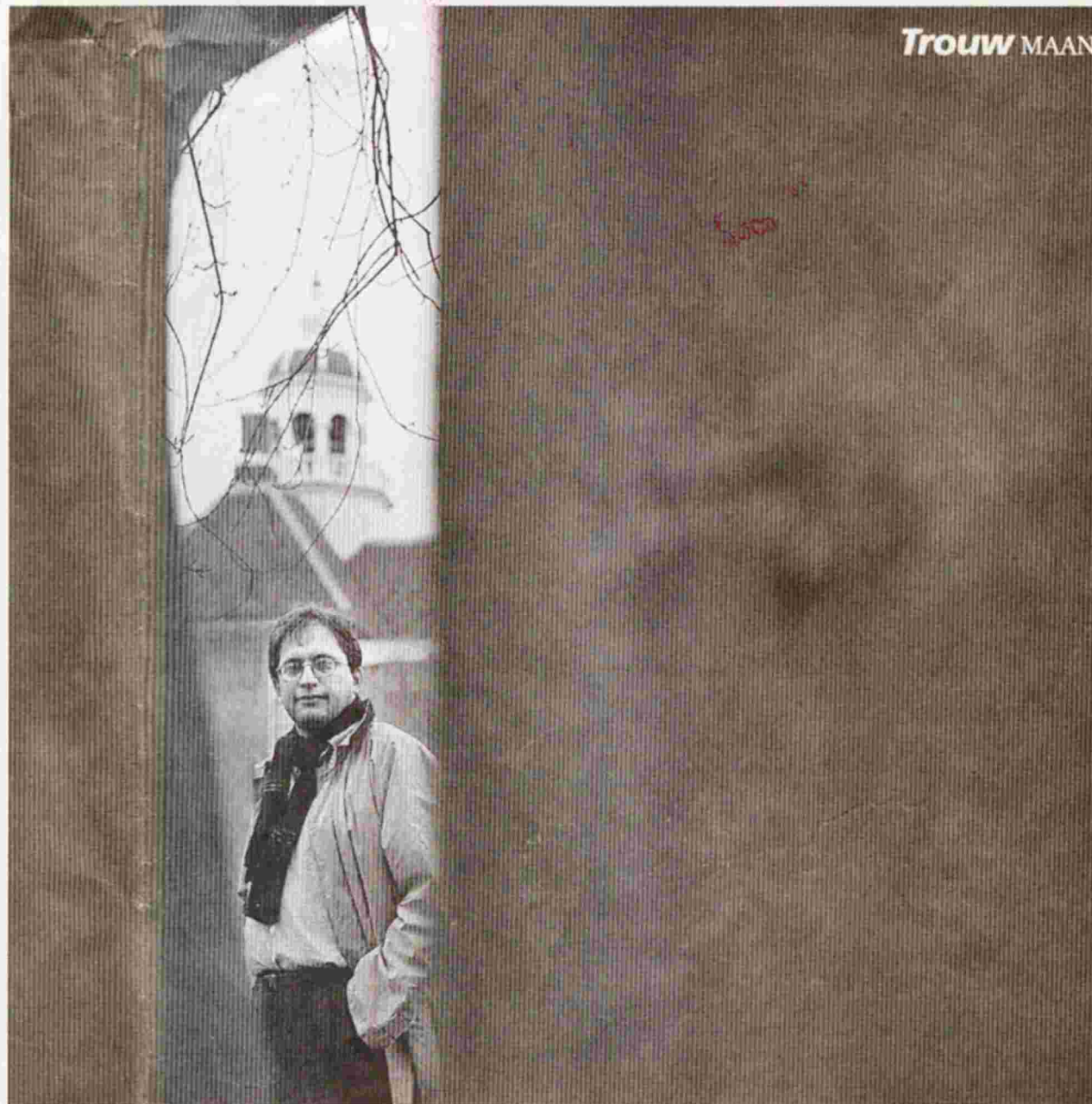
Bart Stapert: „Het is allemaal heel mooi, die abstracte politieke idealen: je inzetten voor de rechtvaardigheid. Maar er gaat niets boven de concrete persoonlijke successen voor die man of vrouw voor wie je werkt, een afspraak, een financiële regeling, een oplossing van een conflict. Dat diepe gevoel van tevredenheid kun je niet uit de grote strijd halen. Het zijn de kleine dingen die je overeind houden. Zelfs zaken die je verliest, zoals de executie van Ronnie Hoke die we niet hebben kunnen tegenhouden, geven je als je er op terugkijkt voldoening: je hebt die persoon het gevoel gegeven dat er iemand was die om hem gaf.”

Fred Matser: „Ik ben terecht gekomen bij het Rode Kruis. In Genève mocht ik een programma opzetten ter bestrijding van kindersterfte door uitdaging als gevolg van diarree. In het begin van de jaren tachtig gingen daaraan wereldwijd vijf miljoen kinderen dood. We hadden een fantastische mogelijkheid tot ingrijpen, ORT, een combinatie van water, zout en suiker, stoffen die je nagenoeg in alle culturen vindt. Iedereen was in staat dat toe te dienen, heel goedkoop, uiterst effectief. In 95 procent van de gevallen kon het kind daardoor overleven. Die oplossing was in al zijn simpelheid voor mij een *eyeopener*, een metafoer ook voor wat ik zag gebeuren in de wereld. Ik zie de mens als een van de miljarden vormen van schepping. Maar die mens is niet langer één met de natuur, hij onttrekt zich eraan en kapselt zich in in zijn eigen schepping. De mens die van de natuur los is beperkt zijn geloofssysteem tot wat hij ziet en wat hij beleeft en accepteert dat als zijn werkelijkheid, met uitsluiting van de natuur. De oplossing is soms heel simpel: wat water met suiker en zout hielp die kinderen. Er waren doktoren genoeg die de hele wereld over reisden om allerlei dingen heel te

maken en te verfijnen, dat is op zich prima. Maar je zou eerst kunnen kijken naar wat er heel is in iemand. Je zou kunnen kijken of je dat hele in de zieke mens terug kunt brengen. Maar wij hebben de neiging het probleem te isoleren en te onttrekken aan het geheel. Dat gevoel werd bij mij wakker in Genève. Het probleem van deze wereld is; we denken zo veel en we voelen zo weinig.”

Bart Stapert: „Ik weet dat ik geen Amerikaan ben en ook nooit zal worden, het is niet mijn samenleving. Daarom heb ik misschien ook intuïtief een band met de mensen in St. Thomas en in de dodencel, omdat ook zij door de gemeenschap worden buitengesloten en Amerika niet kunnen zien als hun land. Daar komt bij dat ik een blanke advocaat ben, die voor hen nog wat kan doen. Aan de ene kant heb ik het een beetje gehad met Amerika, aan de andere kant grijpt die samenleving me ook, vooral de zwarte gemeenschap. Dat zal ik het meeste gaan missen nu ik deze zomer voorgoed naar Nederland terugkeer. Ik had het grote voordeel dat ik geld en steun kreeg uit Nederland, dat hebben mijn Amerikaanse collega's uit de sociale advocatuur niet. Wij kunnen nog tegen dat land aanschoppen, het is ons land niet. Ik kan er ook zo van wegstappen. Je komt ooit op een punt waarop je je moet afvragen, ga ik door? Zo ja, dan moet ik Amerikaan worden. Toen het op die vraag aankwam dacht ik: Nee, ik wil mijn Nederlanderschap niet opgeven.”

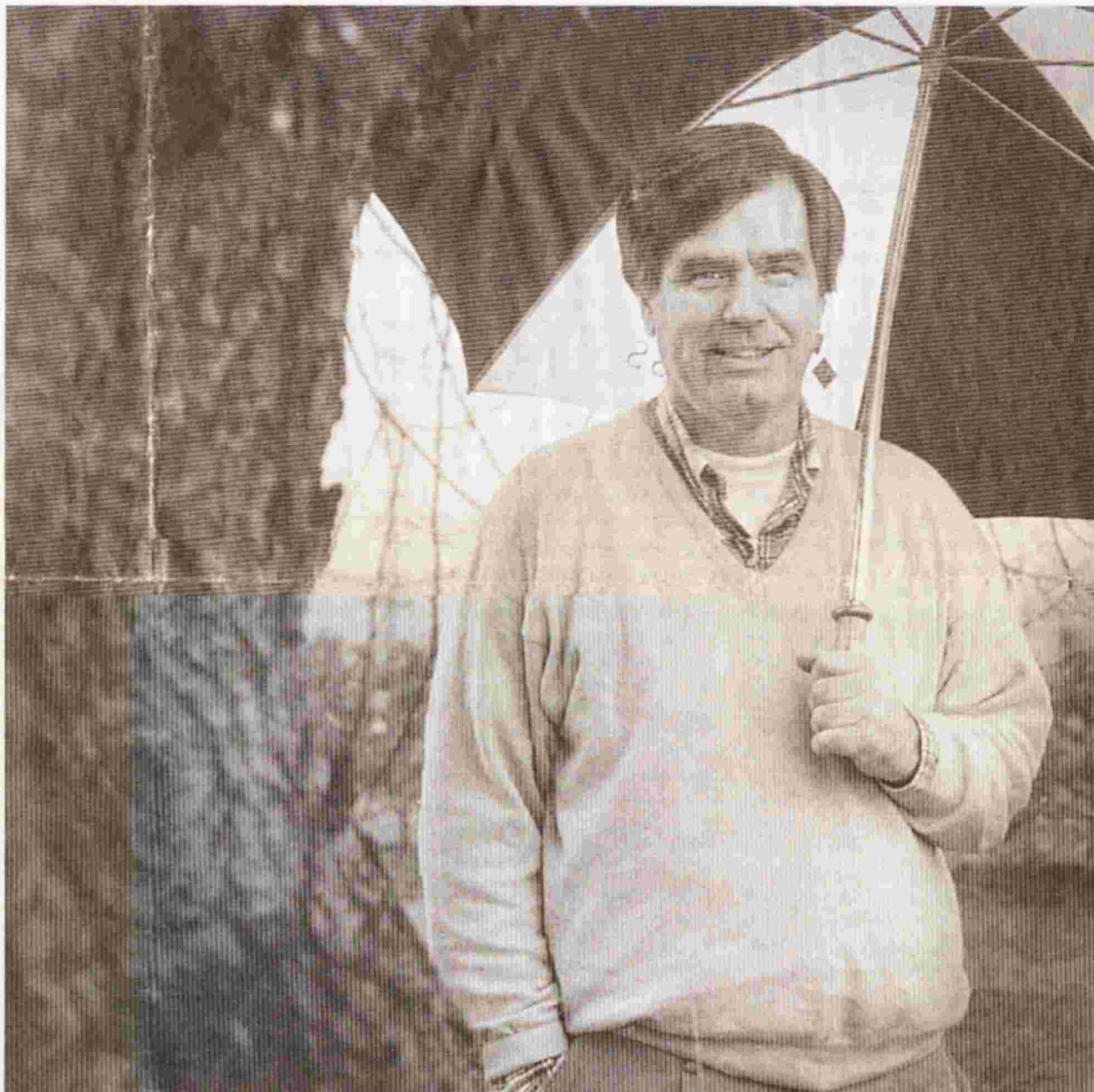
Fred Matser: „Terug vanuit Zwitserland in Nederland, kwam ik in contact met professor Henri van Praag, de hoogleraar parapsychologie in Utrecht. Ik heb met hem een studie gedaan naar het placebo-fenomeen. Het heeft me aan het denken gezet. Ik heb gezien dat een voodoo-dokter in Afrika heel efficiënt kan helen in zijn cultuur en zijn groep. Dat is daar gebaseerd op een collectief geloof. Veel westerse artsen maken het daar niet. Een anekdote: Albert Schweitzer krijgt in zijn praktijk in Lambarene een man met hoofdpijn. Schweitzer had daar ook een apotheekje. Hij schrijft voor die man een receptje uit en geeft hem dat. Die man pakt dat receptje aan, verfrommelt het tot een balletje en stopt het in zijn mond. Hij zegt: dankjewel, mijn hoofdpijn is over! Schweitzer kijkt die man aan en schrijft in zijn dagboek: wat hebben deze mensen hier nog veel te leren. Drie jaar later ziet Schweitzer diezelfde man terug. Hij ziet in de duisternis tegenover zijn praktijk het silhouet van de man. De man praat tegen een boom. Terwijl Schweitzer dat staat te bestuderen, buigt



Bart Stapert:

De goed-en-kwaad-strijd is zinloos.

FOTO REYER BOXEM



Fred Matser:

We denken zoveel en we voelen zo weinig.

FOTO KOEN VERHEIJDEN

de boom naar de man en de man omhelst de boom. Schweitzer zegt tegen zichzelf: wat heb ik nog een hoop te leren. Nou, al is dat verhaal niet waar, het is wel een indrukwekkende waarheid; je moet moed hebben om over de rand van ons geloofssysteem te durven kijken. We gaan allemaal als gehandicap-

ten door het leven, als we de grenzen niet durven te verkennen.”

Bart Stapert: „Het Nederlandse poldermodel, waarop zo vaak wordt afgegeven, spreekt mij aan. Onder advocaten in de VS geldt de regel dat de politie je vijand is. Het juridische debat, de

confrontatie, daar gaat het om. Dat past niet bij mijn karakter. Ik ben meer een onderhandelaar, een consensus-man. Je bereikt zo weinig met het zoeken van de confrontatie. In doodstrafzaken heb je altijd een slachtoffer dat het niet verdiende om te worden omgebracht. De goed-en-kwaad-strijd is zinloos. Ook mijn cliënt kan fouten hebben gemaakt. Ik moet als advocaat mijn cliënten altijd aanraden hun mond dicht te houden tegen de politie. Maar als iemand iets gedaan heeft wat niet klopt, heb ik er moeite mee om die persoon niet de ruimte te geven om verantwoording te nemen voor zijn daad. Ik verdedig iemand in de dodencel die verantwoording wil nemen voor wat hij heeft gedaan. Twintig jaar zit hij al in die cel. Maar de Amerikaanse samenleving accepteert geen spijtbetuiging: de maatschappij wil die executie. Gelukkig zie ik nu dat er heel langzaam dingen veranderen. Mensen gaan zich afvragen of het systeem van de doodstraf wel klopt als ze horen over al die onschuldigen die worden geëxecuteerd. Ik denk dat uiteindelijk politici door die verschuiving in de publieke opinie over de doodstraf in staat zullen zijn lef te tonen.”

Fred Matser: „We stoppen elk jaar vier ton in de pot. Dat bedrag kan ik tot in lengte van jaren jaarlijks besteden, het is de opbrengst uit vermogensbeleggingen. Als we die vier ton willen verdelen, nodigen we mensen uit die creatieve en innoverende ideeën hebben op het gebied van milieu en de gezondheidszorg. Binnenkort versturen we weer tweehonderd uitnodigingen. We kiezen vooral mensen die het geld nog niet hebben. Ik ben natuurlijk geen uitgifteloket voor bankbiljetten. Een jury van drie personen bekijkt die aanvragen en honoreert er vijf tot tien, onder voorwaarden. Zij krijgen van ons een kwart van het gevraagde budget als ze het overige driekwart binnen negen maanden bij elkaar kunnen krijgen uit andere bronnen. Ze hebben dus een begin en moeten op eigen kracht de rest bijeen zoeken. Het aardige is dat de aanvragers, op één uitzondering na, tot dusver allemaal die nog ontbrekende driekwart hebben gevonden. Een voorbeeld van een project: een vrouw uit Hilversum wilde een bordspel voor bejaarden ontwikkelen. Ze kwam in veel bejaardencentra en zag dat die mensen vaak kinderspelletjes zitten te doen. Zij heeft nu een seniorenspel ontwikkeld, dat mensen uitdaagt om allerlei herinneringen van vroeger op te halen.”

„Het is leuk om geld weg te geven. Je krijgt er veel voor terug. Een glimlach of een hele mooie brief. Ik zag Bart Stapert op tv in een talkshow van Karel van de Graaf, zeven jaar geleden. Ik dacht, die jongen klopt als een bus. Ik heb Karel gebeld en de volgende ochtend zat Bart Stapert bij mij op de bank. Ik vind de doodstraf een misdaad. Als je de doodstraf in de wet verankert zie ik dat als een soort toegeven aan de slimmerende moordneigingen die we allemaal wel eens hebben. Ik praat misdaden niet goed, maar kennelijk zijn wij als samenleving incompetent om het voor onze broeders en zusters die ontspoord zijn, op te nemen. We schuiven ze maar liever aan de kant.”

Bart Stapert: „Fred Matser wil zich er absoluut niet op laten voorstaan, maar zonder zijn geld had ik dit werk niet kunnen doen. In wezen heeft hij mijn advocatenstudie in de VS gefinancierd. Als je in de VS geld wilt lospeuteren, dan moet je jezelf verkopen. Bij Fred hoeft dat niet. Het is bij hem gebaseerd op vertrouwen en de band die je met hem hebt. Je hoeft je niet in bochten te wringen. Motivatie is voldoende.”

(De gesprekken met Bart Stapert en Fred Matser zijn onafhankelijk van elkaar gevoerd.)